Kriget enligt Samuel Pufendorf

av Lars Ericson Wolke

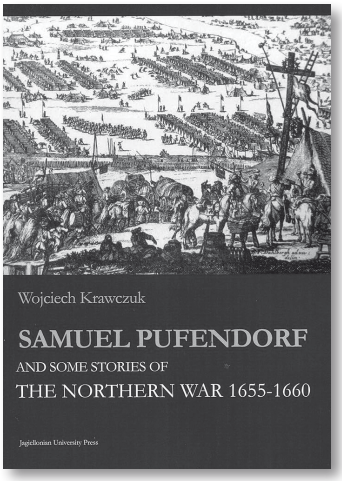

TITEL:
Samuel Pufendorf and some stories from the Northern War 1655–1660
FÖRFATTARE:
Wojciech Krawczuk
FÖRLAG:
Jagiellonian studies in history vol 4
Jagiellonian University Press, Kraków 2014

DET FINNS INTE alltid anledning att recensera böcker som har hunnit få några år på nacken, men i detta kan ett undantag motiveras. Samuel Pufendorf (1632–94) är förvisso inget okänt namn för svenska forskare och historieintresserade. Tvärtom så är hans stora verk om *Carl X Gustafs bragder* (tryckt i Nürnberg 1696) fortfarande en i vissa avseenden inte ointressant källa till 1650-talets krig, om än en synnerligen svårhanterad sådan. Pufendorf blev bl.a. professor i Lund och svensk rikshistoriograf och i den senare egenskapen försvarade han envetet den svenska erövringen av danska och norska landskap i Roskildefreden 1658. I sitt hemland Tyskland är han inte minst känd som en av den tidiga upplysningens viktiga tänkare. Även svenska forskare har behandlat Pufendorfs roll som rättsfilosof och samhällstänkare. Även om Pufendorf tveklöst gjorde sin främsta insats som rättslärd är hans historiska skrifter också av intresse för forskningen, både för de sakförhållanden som de behandlar men också för den typ av historiebruk som de representerar.

Med tanke att de mest förödande av Carl X Gustafs krig utkämpades i Polen, så är det av extra intresse att en polsk historiker har gett sig i kast med att analysera Pufendorfs framställning av det andra nordiska kriget, 1655–60. I Militärhistoriska avdelningens stora Carl X Gustaf-projekt ägnades en omfattande volym åt Sveriges krig med Polen 1655–60 (Carl X Gustaf-studier 5, 1973), vilken gav en god inblick på den dåtida polska forskningens syn på kriget.

Med tanke på den ideologiska strypsnara som historikerna i det kommunistiska Polen var iklädda är det extra värdefullt att historikern Wojciech Krawczuk, knuten till den historiska institutionen vid det Jagiellonska universitetet i Kraków, har granskat Pufendorfs berättelser om Karl Gustavs bragder närmare. Han har senare (2019) publicerat en studie på polska (med engelsk summary) om svenskar och finländare

i exil i det polsk-litauiska samväldet under 1600-talets första hälft.

Krawczuk ägnade flera år att översätta Pufendorfs verk om kungens bragder från latin till polska (utkommet 2013). Som en biprodukt föreligger den här recenserade boken där olika militära, men också diplomatiska aspekter på de fem år som i Polen går under beteckningen ”Den svenska syndafloden”, analyseras mot bakgrund av forskningens aktuella ståndpunkt.

Samuel Pufendorfs bok om den Karl Gustavs krig i Polen innehåller en blandning av fakta och traditioner som långt ifrån alltid är så lätta, men Krawczuk lutar sig mot såväl nestorn inom utforskandet av denna period, britten Robert Frost samt en rad polska historiker. Även svenskarna Björn Asker och Jonas Nordin har bidragit under arbetets gång.

Pufendorf var inte bara en historiker som skrev samtidshistoria, han var också ögonvittne till en del av de händelser som han beskriver i sin bok. Tyngdpunkten ligger på de militära operationerna, men han berör också diplomati och militär organisation. Även sjökriget behandlas (bland annat med stöd av Jan Gletes forskningar) och inte minst flodövergångarna. I resonemangen kring den svenska övergången av San 1656 görs jämförelser med den klassiska svenska övergången av Lech år 1631. Krawczuk diskuterar också i vilken grad Erik Dahlbergs många välkända illustrationer till Pufendorfs bok återspeglar den topografiska verkligheten eller inte.

Sammanfattningsvis är Wojciech Krawczuks bok en tankeväckande studie kring det svensk-polska kriget 1655–60 utifrån Samuel Pufendorfs version av det, och därmed väl värd att konsultera av svenska forskare som arbetar med perioden.

Recensenten är professor emeritus i historia vid Försvarshögskolans militärhistoriska avdelning.